

УДК: 378.147: 339.138

Кіблик Дар'я,
аспірантка кафедри
державно-правових дисциплін
та адміністративного права

Рябовол Лілія,
доктор педагогічних наук, професор,,
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка,
м. Кропивницький, Україна

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ І ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКЛАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито сутність інтерактивних методів і технологій, їх значення для підвищення ефективності викладання юридичних дисциплін у закладах вищої освіти.

Ключові слова: інтерактивні методи, юридичні дисципліни, вища освіта.

Kiblyk D. V. Interactive methods and technologies as a means of improving the efficiency of teaching legal disciplines in higher education institutions

The article reveals the essence of interactive methods and technologies, their importance for improving the efficiency of teaching legal disciplines in higher education institutions.

Key words: interactive methods, legal disciplines, higher education.

Постановка проблеми. Швидкі зміни сучасного світу вимагають відповідних змін мети та призначення сучасної освіти. Виконуючи завдання, поставлені вимогами сьогодення, заклади вищої освіти докорінно змінюють підходи до підготовки фахівців у напрямку формування вмінь оперувати знаннями, реалізувати безперервну освіту на засадах студентоцентрованого навчання. Однією з актуальних проблем наразі є підвищення якості навчання шляхом запровадження в освітній процес ефективних методів і технологій. Одними з таких є інтерактивні технології, які дозволяють організувати освітній процес таким чином, аби здобувачі освіти не стільки засвоювали готові наукові знання, скільки розвивали мислення, уяву, навички комунікації, практичні уміння, що є необхідною умовою успішної соціалізації людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інтерактивного навчання залишається у колі уваги вітчизняних та зарубіжних фахівців з педагогіки та психології. Навчальний, виховний та розвивальний потенціал інтерактивних методів, психолого-педагогічні аспекти їх ефективного застосування досліджували К. Вазинак, О. Глотова, М. Кларін, Л. Мороз, К. Нор, О. Пехота, Г. П'ятакова, В. Симонов, Н. Тализіна, С. Яковенко, О. Ярошенко, Т. Яценко та ін. Потенціал інтерактивних методів і технологій для підвищення ефективності навчання суспільствознавчих, у тому числі правничих, дисциплін вивчали К. Баханова, Л. Пироженко, О. Пометун, Т. Ремех, Л. Рябовол та ін. Значення таких методів для підготовки юристів у закладах вищої освіти у своїх дослідження встановлювали Н. Азарова, Н. Артикуца, О. Котикова, В. Луппа, А. Моца, Н. Сушицька, А. Толкач та ін. Однак, у зв'язку зі своєю актуальністю ця проблема продовжує притягувати науковий інтерес.

Формулювання цілей статті (постановка завдань) – визначити поняття і сутність інтерактивних методів і технологій, а також особливості їх застосування у процесі викладання юридичних дисциплін у закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. В освітньому процесі закладів вищої освіти, у тому числі й у процесі підготовки правників, використовуються традиційні та інноваційні методики. До традиційних відносять лекції, дискусії, різноманітні практики, демонстрації. До інноваційних – активні та інтерактивні методи, безпосередньо навчальні судові процеси, ділові ігри, участь у роботі юридичних клінік, що дозволяє на основі теоретичних знань розвивати у студентів професійні навички захищати інтереси клієнта у судах, консультувати, інтерв'ювати, проводити переговори, розв'язувати юридичні задачі, досліджувати факти тощо [9, с. 47]. На теоретичному рівні обґрунтовано та освітньою практикою підтверджено, що інтерактивні методи і технології сприяють підвищенню пізнавального інтересу здобувачів освіти, зміцненню їх позитивної мотивації в навчанні.

Методи і технології інтерактивного навчання – складова частина сучасних інноваційних технологій, творчій підхід до організації навчальної діяльності здобувачів вищої юридичної освіти. Вони сприяють у розвитку ініціативи, незалежності, уяви, самодисципліни, співпраці, стимулюють когнітивні процеси, дозволяють залучають до активної участі у навчанні максимальну кількість студентів, заохочують працювати

разом, висловлювати свої думки, виражати почуття, використовувати свій досвід, брати на себе відповідальність за навчання та розвивати вміння викладача.

Як зазначає О. Л. Пишко, використання інтерактивної стратегії змінює роль і функції викладача – він перестає бути центральною фігурою, натомість, регулює освітній процес, забезпечує його загальну організацію, визначає загальний напрям (готує до заняття необхідні завдання, формулює питання для обговорення у групах, контролює час і порядок виконання наміченого завдання, дає консультації, допомагає в разі серйозних утруднень) [6, с.5].

Організація інтерактивного навчання під час викладання юридичних дисциплін передбачає моделювання життєвих ситуацій, проведення рольових ігор, спільне розв'язання проблем, що сприяє у формуванні цінностей, навичок і вмінь, створенні атмосфери співпраці, взаємодії. Інтерактивне навчання визначають як засвоєння знань та формування вмінь і навичок шляхом здійснення особливим способом організованих навчально-пізнавальних дій, що полягають в активній взаємодії студентів, їх міжособистісному спілкуванні з метою досягнення запланованого результату навчання [8, с. 8].

Інтерактивні технології дають можливість поєднати індивідуальну, парну, групову, колективну форми організації навчальної роботи, позначаються нестандартними умовами роботи, коли викладач безпосередньо скеровує процес взаємонавчання студентів, при цьому забезпечується розвиток їх особистості, індивідуальності.

Під час початкових занять з використанням інтерактивних методів студент отримує можливість висловлювати особистісне ставлення до навчального матеріалу, обмінюватися знаннями, ідеями, думками, способами діяльності. Навчання набуває рис справжнього особистісно-орієнтованого процесу, в якому унеможливується домінування однієї думки над іншою, одного студента – над іншим. Особливо важливо створювати таку атмосферу довіри та спонукати студентів до конструктивного діалогу при викладанні саме юридичних дисциплін.

До методичних умов організації інтерактивного навчання відносять наступне: створення в аудиторії такої атмосфери, яка сприяє заохоченню студентів задавати питання та шукати відповіді, в якій у них розвивається критичне мислення, вміння самостійно набувати знання, рефлексувати; розвиток самого викладача як професіонала, який вміє виявляти проблеми у навчанні та обирати стратегії їх розв'язання, використовує інноваційні методики навчання [2, с. 27-28].

До інтерактивних відносять такі методи і технології навчання, як: мікрофон, мозковий штурм, займи позицію, навчаючи – вчуся, робота в парах, робота в трійках, ток-шоу, розігрування сюжетної задачі, ажурна пилка, коло ідей, акваріум тощо. У процесі викладання юридичних дисциплін, крім наведених вище, ефективно можна також використовувати такі методичні прийоми, як: швидке письмо, семантична карта, ходимо навколо, говоримо навколо, взаємоопитування, взаємонавчання, сенкану, рецензування усних відповідей однокласників, розв'язання ситуаційних завдань.

Ефективною інтерактивною технологією є дидактична гра, яка активізує навчання, є дієвим засобом досягнення міцних, ґрунтовних знань, навичок і вмінь, не лише дає здобувачам вищої освіти результати наукового пізнання, а й формує самостійність, розвиває і вдосконалює здібності до творчої діяльності. Дидактична гра, під час якої відбувається моделювання конкретних умов діяльності, є засобом розвитку творчого професійного мислення, формування вмінь аналізувати специфічні ситуації та вирішувати нові для себе професійні завдання [1, с. 47]. Основна мета будь-якої дидактичної гри – створення ситуації, максимально наближеної до реальної, в якій студент-правник повинен виконати необхідні професійні дії, правильно застосувати набуті знання, виявити навички роботи з клієнтами, колегами, а також вміння працювати з нормативними документами [10, с. 10].

Навчальна гра надає її учаснику можливість спробувати себе в різних ролях – поліцейського, судді, адвоката, прокурора тощо. Загалом, дидактичні ігри сприяють у зміцненні зв'язку між студентом та викладачем, дозволяють розкрити творчий потенціал кожного студента. Досвід їх проведення свідчить, що в її процесі відбувається інтенсивний обмін ідеями, інформацією, вона спонукає учасників до творчості, креативності [5, с. 3, 5].

Розглянемо приклад дидактичної гри – судовий розгляд. Її підготовка і проведення передбачає такі етапи: створення фабули (конкретна життєва або наближена до такої ситуація); опрацювання фабули; робота з нормативними документами; розподіл ролей; складання документів, наприклад позовної або іншої заяви; збір матеріалів судової справи; перевірка виконання законів; дії учасників гри; аналіз та підведення підсумків. Наразі студенти-правники можуть виконувати різні ролі учасників судового засідання [10, с. 10-11].

Під час лекційних, семінарських та практичних занять з юридичних дисциплін інтерактивні методи і технології можливо ефективно поєднувати з проблемним (проблемно-пошуковим) навчанням, що передбачає проблемний виклад теоретичного матеріалу, підготовку проблемних евристичних діалогів, вправ проблемно-пошукового характеру, створення проблемних ситуацій тощо.

Інтерактивні методики і технології є ефективними для розв'язання проблемних ситуацій, які потребують юридичного аналізу. Для цього проблема формується як запитання, для відповіді на яке, здобувачі освіти

генерують ідеї та пропозиції з подальшим їх обговоренням у широкому колі. Загалом упровадження інтерактивних методик у процесі викладання юридичних дисциплін дозволяє перетворити студента на активного суб'єкта навчальної діяльності, коли він стає співавтором лекції, семінару чи практикуму [10, с. 3].

Інтерактивні методики і технології є ефективними під час роботи майбутніх правників в юридичній клініці – навчально-практичному центрі, в якому працюють викладачі та студенти старших курсів (3–5 років навчання), і який створюється і функціонує на базі закладу вищої освіти [4, с. 10]. Під час практики в юридичній клініці студенти отримують можливість закріпити свої теоретичні знання, сформувані на їх основі професійно-правові уміння, що загалом дозволяє суттєво підвищити ефективність підготовки фахового правника.

У процесі юридичної клінічної освіти студенти вирішують реальні ситуації під контролем досвідчених викладачів та практикуючих юристів, а також надають юридичні консультації громадянам. Саме в юридичній клініці вони отримують навички практичної юридичної діяльності та уявлення про те, що саме необхідно людям і як можна захистити їхні права, спираючись на закон. Їх розвиток продовжується на семінарських заняттях, на яких студенти обговорюють юридичні процедури, закріплені у законодавстві, необхідні для роботи в юридичній фірмі, представництва інтересів осіб у судах, а також етичні питання, що можуть виникати у професійній правничій діяльності.

Висновки. Отже, у процесі викладання юридичних дисциплін інтерактивні методи і технології відіграють особливу роль і посідають. Важливе місце серед них посідають як міні-технології, так і дидактична гра. Разом з тим, доцільно комбінувати їх з іншими методами, зокрема проблемно-пошуковими, що суттєво підвищує ефективність навчання. Доцільність і необхідність застосування цих методів зумовлена тим, що юрист – випускник закладу вищої освіти сьогодні повинен володіти не тільки спеціальними знаннями, але й професійними правничими вміннями та навичками, а також усвідомлювати необхідність навчання протягом усього життя, самовдосконалення, важливість загальнолюдських і правових цінностей та відповідних орієнтацій. Крім того, він повинен уміти отримувати й використовувати інформацію, активно діяти, швидко приймати рішення, відповідати вимогам життя. Значною мірою у цьому сприяють саме інтерактивні методи і технології викладання юридичних дисциплін у закладах вищої освіти. Саме вони дозволяють повною мірою реалізувати студентоцентризований підхід, більш ефективно формувати професійну правничу компетентність. Під час проведення занять з використанням інтерактивних методів і технологій студенти не тільки одержують нові знання і навички, але і творчо розвиваються, у них формується гнучкість і систематичність мислення, уміння аналізувати, роботи висновки, викладач, при цьому, виконує роль наставника самостійної пізнавальної діяльності студентів. Разом з тим, застосування інтерактивних методів і технологій вимагає дотримання відповідних дидактично-методичних умов, обґрунтування яких є перспективним у напрямку дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демків Р. Я., Євхутч І. М., Курило Т. В. Використання інтерактивних методів навчання під час проведення занять з цивільного права та процесу: навч.-метод. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 188 с.
2. Децюра Ю. В., Шиян О. М., Кімуржий М. І. Методика проведення інтерактивних занять. Збірник досвіду роботи колективів закладів вищої освіти споживчої кооперації України. К. : НМЦ «Укоопосвіта», 2018. 50 с.
3. Дулеба М. В. Інформація про асоціацію юридичних клінік України. Мережа юридичних клінік України : ретроспективи та перспективи. К., 2006. 296 с.
4. Иванова-Комарщук О. Корисність інтерактивних методів навчання. Відкритий урок : розробки, технології досвід. URL: <https://ru.osvita.ua/school/method/technol>
5. Котикова О. М. Рольові технології у психолого-педагогічній підготовці майбутніх юристів на основі навчання через практику. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/portal/socgum/pspo>
6. Пишко О. Л. Інтерактивні методи навчання як спосіб розвитку творчих здібностей учнів на уроках історії та правознавства. URL: <https://www.narodnaosvita.kiev.ua/>
7. Пометун О. І., Пироженко А. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : науково-методичний посібник. Київ : А.С.К., 2004. 192 с.
8. Сербіненко В. О., Знахар Н. Л. Ефективність застосування інтерактивних методів навчання у формуванні комунікативної компетентності студентів. Збірник досвідів роботи колективів закладів вищої освіти споживчої кооперації України Київ : НМЦ «Укоопосвіта», 2020. 66 с.
9. Фігель Ю. О. Формування вмінь реалізації права в юридичній клініці. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Advokat/2010_10/2010-10-Figel.pdf
10. Шевчук П., Фенрих П. Інтерактивні методи навчання : навч. посібник. Щецін : WSAP, 2005. 125 с.